Jolsvai András

# *Eperszezon VI.*

**12.**

Reggeli után a kisasszonyok visszavonultak szobáikba.

Na, ezen az elegáns, biedermeier mondaton dolgozzunk még egy kicsit.

Először is tegyük a szobákat egyes számba, hiszen a lányok, mióta Trézsi férjhez ment, egy szobába költöztek. Azelőtt ketten-ketten laktak egyben-egyben, a két idősebb a nagyobb, a sarokszobában, a két kisebb a mellette lévőben, de Janka nem akart egyedül maradni – kicsi korától félt a sötétben –, ezért rábeszélte Katót, költözzön hozzá. Csakhogy akkor meg Lojzika maradt volna egyedül, arról pedig szó sem lehetett: így lett háromszemélyes a lányszoba a kilencvenes évek elejére. Ami bizonyos zsúfoltsággal járt – hiszen az ágyak, éjjeliszekrények, szekreterek, tükrök, komódok mellett még el kellett férnie ott egy spanyolfalnak, mely a mosdót rejtette el, és egy másiknak, mely a lányokat rejtette volna egymás elől, öltözködés közben. (Erre persze semmi szükség nem volt, a Zimmerl-lányok vígan öltöztek-vetkőztek egymás előtt, így ez a spanyolfal voltaképpen csak a ruhák egy részének tárolására szolgált.) Volt ott még egy varrógép, egy varróasztalka, és persze egy réztányéros, díszes falióra – ilyen a ház minden helyiségében akadt, a konyhát kivéve, ahol egy csicsás-kakukkos szerkezet zörögte el az időt –, mely éjjel-nappal minden negyedórában megkondult, s melyre a ház lakói csak akkor riadtak föl, ha megállt. (Ami szökőévenként egyszer fordult elő, mert Stau bácsi ezeket a szerkezeteket is nagy gondossággal kezelte-javította, mint mindent más a Zimmerl-portán.) Szerencsére Janka üveges könyvszekrényét ki tudták költöztetni a felszabaduló gyerekszobába, amelyet afféle kisnappalinak alakítottak át, két fotellel, székekkel, puffokkal, dohányzóasztallal, hogy legyen hol illendően fogadni az udvarlókat, ha majd úgy alakul. (Egyelőre nem alakult úgy, a szoba dolgavégezetlenül, üresen állt, illetve Janka vonult át oda, ha levelet írt vagy olvasott. Fölmerült az is, hogy a szobát Franzl kapja meg, de a fiú, aki születése óta a konyha melletti apró helyiségben élt – az raktárnak épült eredetileg, és csak egy kis szellőzőablaka volt – hallani sem akart róla, hogy kiköltözzék: hogy neki el kellene mozdítania a cuccait a megszokott helyükről, arról szó sem lehet.)

Másodszor pedig jegyezzük meg, hogy visszavonultak kifejezés igazán nem illik annak az eseménysornak a leírására, ami a reggeli után elkövetkezett. Sokkal inkább a visszavihánccoltak, visszapajkoskodtak,

visszaugrabugráltak illene ide. Mert hiába volt Janka már huszonhárom, Katalin húsz, Alojzia pedig tizenhét – bőven eladó és eladhatósorban tehát –, s hiába ismerték és gyakorolták a századvégi illemet a nyilvánosság előtt, ha magukra maradtak, egy pillanat alatt visszaváltoztak cserfes, vásott süldőlányokká. Ugratások, csipkelődések, harsány nevetések követték egymást már a szobájukba vezető folyosón is, ami aztán néha egészen viháncolásig fokozódott a becsukott ajtó mögött – csak úgy zengett a ház, amikor a Zimmerl-lányok úgy igazán rákezdték. Az anyjuk fejcsóválva, az apjuk mosolyogva, a fivérük irigykedve hallgatta ezt a zenebonát, és sokszor nem tudta megállni, hogy rájuk ne nyisson, hogy gyönyörködjön fiatalságukban, szilajságukban, szertelenségükben. Megtehette – Franzl lányosítva volt a nővérei által, bármikor bemehetett hozzájuk, se titkuk, se takargatnivalójuk nem volt előtte.

A legkevesebb, amit mondhatunk, hogy a Zimmerl-lányok egyike sem örökölte édesanyjuk csendes, szemlélődő énjét, visszafogottságát. Persze azt nem tudhatjuk, hogy Tívó Annában a felmenői okán ült meg ez a csöndesség, vagy az árvaházban töltött tizennégy esztendő ültette-e belé. Tívó Anna senkinek egyetlen szót sem beszélt azokról az évekről – soha nem mondta például a lányainak, hogy becsüljék meg magukat a jó dolgukban, bezzeg ő így meg úgy szenvedett ennyi idősen –, a családfájáról pedig senki semmit nem tudott. Ez a helyzet fantázia-gazdag gyermekeiben persze szabadjára engedte a gondolatokat. Janka grófkiasszonyt képzelt a nagyanyjának, kinek hős választottja a csatatéren esett el, miközben a lány már a szíve alatt hordta közös magzatukat – s ilyenkor elegánsan eltekintett attól a ténytől, hogy édesanyja fogantatásakor egyetlen csatatér nem látszott lenni egész Európában –, Kató osztrák hercegi nagyapáról és svájci nevelőnői nagyanyáról álmodott (ha lúd, hát legyen kövér), s feltevését azzal a ténnyel indokolta, hogy az anyja ereiben minden kétséget kizáróan kék vér folyik. (Igaz, ami igaz, Tívó Annának olyan sűrű volt a vére, hogy ha főzés közben elvágta egyszer-egyszer, szinte kéknek látszott, és hamar megalvadt.) Lojzika biztos volt benne, hogy az ő nagyanyja boszorkány volt, akit máglyán égettek el – azt beszélték, Havaselvén még a tizenkilencedik század elején is előfordult ilyesmi – a nagyapja pedig igazi égi lény, isten, félisten vagy legalább negyed. És persze abban is, hogy a családból egyedül ő örökölte a boszorkányos tulajdonságokat, hogy egyedül ő képes bárkit megbabonázni, oldani és kötni, rontást hozni vagy áldást, kedve szerint, csak még az öröklődő varázsigékre kellene valahogy rájönnie. (Az anyja biztosan tudja őket, csak nem árulja el, nehogy valaki rosszra használja ezt a tudást.)

Lássuk be, ezek a kevésbé valószínű feltételezések. Nyilván közelebb járnánk a valósághoz, ha a lugosi ügyvéd vagy a verseci szolgabíró és egy szemrevaló cseléd vagy zsellérlány futólagos találkozásának titkolt gyümölcseként tekintenénk a Tívó Annára, de hát a lányok még abban a korban voltak, melyben az ember szívesen regényesíti meg a legsivárabb tényeket is. Mindenesetre nagy kavalkád lehetett a Tívó Anna felmenői között, merthogy a lányai nemigen hasonlítottak egymásra: az egyik magas volt és szőke, a másik karcsú, törékeny, fekete, a harmadik barna és alacsony, épp, mint az anyja, a negyedik meg bögyös-faros, szeplősvörös. És erről a sokszínűségről csakis a Tívó Anna ismeretlen családfája tehetett, mert a Zimmerlek úgy hasonlítottak egymásra nemzedékek hosszú során át, mintha hiteles másolat volna valamennyi. Az első fénykép a Szepi apjáról készült a negyvenes években, de aki azt a fotográfiát megnézte, már azt is tudta, hogy néztek ki az elzászi felmenők, amikor elszánták magukat a nagy útra.

De bármennyire különböztek is egymástól külsőleg is, belsőleg is, s bármennyit civakodtak, perlekedtek is egymással, a Zimmerl-lányok őszintén és mélyen szerették egymást. Eltéphetetlen szálak kötötték össze őket, amelyet apjuk jókedve és nagy szíve és az anyjuk kiapadhatatlan szeretete font köréjük. A Zimmerl-házban jó volt gyereknek lenni. És a Zimmerl-ház melege elkísérte őket egész életükben, s férjhez menve mindannyian igyekeztek ezt a családmintát követni, újrateremteni. Volt, akinek sikerült, volt, akinek nem, de akármi történt is velük az elkövetkezendő évtizedekben, egymás kezét nem engedték el soha.

A délelőtt a lányoknak szabadfoglalkozással telt, azzal a megszorítással, hogy egyiküknek segítenie kellett a konyhában. De hogy ki legyen az az egy, azt Tívó Anna rájuk bízta. A lányszobában tehát nagy csereberével kezdődött a reggel – ha elmész helyettem krumplit pucolni, vasárnap felveheted a pruszlikom, vagy ha megvarrom a szoknyádat, megfőzöd a kávét? – de aztán az esetek többségében csak a Katóra jött ki a konyha: ami azt illeti, nem bánta egyáltalán, jól érezte magát ott, szerette nézni, ahogy az anyja uralkodik a főzők és főzendők között, és igyekezett ellesni tőle mindent, amit csak lehet: fogadósné nem akart lenni, de hogy kiváló háziasszony legyen egyszer, azt nagyon is ambicionálta. A süteményekhez meg egészen különleges tehetsége volt, nem egyszer lepipálta (mit nem beszélünk, természetesen lefőzte) az anyját is. Janka vasalni szeretett – imádta azt az illatot, ahogy a meleg, szenes vas találkozik az enyhén nedves ruhaanyaggal –, Lojzika meg varrni: egészen újszerű ruhaköltemények volt képes megálmodni, melyeket azonban jobbára csak a maszkabálba lehetett volna fölvenni.

Ha akadt volna, aki egy vendéglős lányait elviszi oda.

**13.**

– Na, mit főzzünk ma, kukta úr? – ez a mondat olyasféle szerepet játszott a Zimmerli életében, mint a hajnali pofon: ahogy azzal a nap kezdődött el, ezzel a délelőtt vette kezdetét.

Öten voltak a konyhában ekkor, Tívó Annán kívül Marcsa, a cseléd, Juliska, a kézilány – ketten együtt nem voltak harmincöt évesek –, Kató vagy valamelyik helyettese és a kis Schulz, aki délelőtt kuktaként tündökölt, délutánra pedig pikolóvá nőtte ki magát. A kis Schulz tizenkét éves volt ekkor, de tíznek se igen nézett ki, a kredenc alsó polcát se érte fel, de ügyes és tanulékony gyermek volt, mindenkinek az volt a véleménye, hogy szép karriert futhat be egykor ezen a pályán. A kis Schulz egyébként a vörösvári fogadós (a nagy Schulz) legkisebb fia volt, aki váltig állította, hogy sógorsági viszonyban van a Zimmerlekkel, s ezen a réven protezsálta be a fiát a Szepi vendéglőjébe kosztra, kvártélyra. Szigorúan véve tehát a kis Schulzra nem is lett volna szükség, de hát mit vettek igazán szigorúan a Zimmerliben? Arról nem is beszélve, hogy a pirospozsgás, folyton mosolygó fiúcska hamar megkedveltette magát mindenkivel.

Úgyhogy a munka már jó ideje úgy kezdődött a konyhában, hogy Tívó Anna megkérdezte a kis Schulzot, mit főzzenek aznap. Mire a kis Schulz kihúzta magát, és azt válaszolta, levest. Hát még? – kérdezte nevetve TÍvó Anna, erre meg az a válasz jött, hogy húst. Remek, mondta Tívó Anna, és mi legyen még? Kolompér, felelte erre a kis Schulz, de már ő is nevetett. Tívó Anna komoly arccal bólintott, akkor hát a Schulz úr kedvéért legyen máma leves meg hús meg kolompér. Mondjátok meg a gazdának, ha megérkezik, ha a vendégek rendelni akarnak, kérhetnek levest meg húst meg kolompért. Aki ezek közül se tud választani, az menjen a Sacherhez, isten áldásával. Tívó Anna kislányosan, gurgulázva nevetett, bal kezét a szája elé kapva, és vele nevetett az egész konyha ilyenkor, megadva az alaphangot a délelőtti műszakhoz.

A Zimmerliben nem volt nyomtatott étlap – ez a francia divat ekkoriban még csak a legelegánsabb, belvárosi szállodák éttermében kapott lábra –, Tívó Anna háromnegyed tizenkettőkor lediktálta a férjének, mi a választék, amit a gazda felírt egy elszámolópapírra, aztán megkérte Jankát, a napi slágert rajzolja ki krétával a bejárat melletti fekete palatáblára, attól kezdve pedig szóban igazította el a vendégeket. Tíz-tizenkét ételnél sosem volt több – nemcsak a konyhai személyzet, a tűzhely se bírta volna –, voltak állandó slágerek, mint a húsleves gazdagon, gríznokedlivel vagy a marhapörkölt, ezt zóna adagban is kínálták a délutáni pausában, volt bécsi szelet és paprikás csirke, ezeket Tívó Anna balkézzel is kirázta a kötényéből, aztán voltak idényjellegű ételek, spárganapok és eperhetek,

aztán a háziasszony kedvencei, a káposzták, nyersen meg savanyítva, és végül mindaz, ami a törzsvendégek kedvéért született. Tívó Anna konyhájában mindig minden frissen készült, a Zimmerliben sosem tálaltak tegnapi ételt, Tívó Annánál az esti maradékból moslék lett, Stau bácsi egy kis kocsival minden éjjel elporoszkált vele Palotára, a disznókhoz – úgyhogy a Zimmerl Szepi sertései ugyanazt ették, mint a vendégek. Persze, sosem maradt túl sok étel a konyhán, Tívó Anna nemcsak a főzéshez értett, de azt is tévedhetetlenül tudta, vagy inkább megérezte – persze, ebben az évtizedes rutin is sokat segített – hogy miből mennyit készítsen. Ha valami, néha, mégis ott ragadt a sparheldton, Tívó Anna este megterített a reggeliző asztalnál megint, és addig etette a személyzetet meg a családját, míg nyakára nem hágtak a dolognak. Elvileg este tízig volt konyha a Zimmerliben, de ha valaki éjfél előtt esett be, és azt mondta, úgy enne egy kis karmonádlit, egybesütve, megkapta.

Tívó Anna ösztönös zseni volt, amihez fogott, arannyá változott a keze között. Sosem tanult főzni, soha senki nem magyarázott el neki semmit, egyszerűen elleste a konyhai fogásokat, miközben mosogatott vagy a répát pucolta, vagy a diót darálta, a lencsét válogatta. Elég volt egyszer látnia, mit hogyan csinál a Herencsén úr a temesvári fogadóban, már értette is a dolgot, és legközelebb maga is tudta már – és aztán minden a maga ízlésére alakított, tévedhetetlen biztonsággal. Azért is volt nehéz dolga a lányaival, mert nem tudta jól elmagyarázni nekik, mit miért csinál, mibe miből mennyit tesz, és hány percig éleszti, szaggatja, süti az élesztени-, szaggatni-, sütnivalót. „Érzéssel", „adja magát", „úgyis kiforrja", „amennyit felvesz", ilyeneket volt képes mondani, nem csoda, hogy a lányaiból – az egy Katót kivéve – nem lett igazi szakácsnő, pedig Janka egy időben minden nap ott állt az anyja mellett, számolt és mért, és figyelt, ahogy bírt, és azonnal le is jegyzetelt mindent, de aztán, amikor hozzáfogott, hogy megfőzze, amit tanult, az eredmény olyan messze esett az anyjáétól, mint a makói hagymaleves a jeruzsálemi sólettől. Kató bezzeg nem jegyzetelt, csak nézte, nézte az anyját elmélyülten, és aztán az egész folyamatot a génjei jegyezték meg helyette. Ő se értette igazán, mit miért csinál, ahogy az anyja se, de hát Beethoven se tudta, hogyan születnek azok a dallamok egyre romló fülében.

De Tívó Anna nem csak főzni tudott mennyei módon, hanem uralkodni is képes volt a konyhán. Nem, ez így nem lesz jó, Tívó Annában aztán igazán nem volt semmi uralkodói, hasonlítsuk inkább egy karmesterhez, akinek egyetlen intésére belépnek a fúvósok, elhalkulnak a vonósok és szólóba kezd a pikulás, hogy aztán egy másik mozdulata mozgásba hozza a dobokat, cintányérokat, kasztanyetteket. Tívó Anna így vezé-

nyelte, elegánsan a maga konyháját. Tívó Annát senki nem látta kapkodni vagy hibázni, Tívó Anna tánclépésben haladt át a konyhakövön, hogy éppen a megfelelő pillanatban érjen oda a forró vízhez, beledobva az éppen addigra megpucolt zöldségeket, Tívó Anna boszorkányos gyorsasággal szaggatta a galuskát a levesbe, oda sem nézve, éppen csak annyira ejtve a vágódeszkát, hogy a következő adag lecsússzon róla. Tívó Anna éppen akkor emelte föl a konyharuhát a gríznokedliról, amikor az beleremegett az örömbe, hogy a Tívó Anna konyháján készülhet, és addig nyújtotta, boszorkányos ügyességgel (ezt a boszorkányost a Lojzikának azért ne árulják el) a rétestésztát, amíg az éppen belepte a gyúródeszkát, csöppnyit le is lógott róla, de el nem szakadt. (Próbálják meg utána csinálni.) Aki a Tívó Annát nézte, amint a konyhájában sürgölődik, azt hihette, hogy a főzés a legkönnyebb dolog a világon, csupa móka és kacagás, és Tívó Annának az is volt, boldog és felszabadult alkotás, és amikor este levette a keményített fehér köpenyét, az éppen olyan makulátlanul tiszta volt, mint reggel. A Tívó Anna konyhájában nem futott ki a tej, nem fortyogott a falra a szilvalekvár, és nem csöppent le a zsír: ott az alapanyagok is megtisztelve érezték magukat, hogy részesei lehetnek a Tívó Anna varázslatának, és úgy is viselkedtek.

Ezen a napon a karalábé volt a Tívó Anna kedvence, reggel maga tépett két tucatot a konyhakertben, lett belőle leves is, meg főétel is – igazi, titkos receptű töltelékkel –, meg valami csoda a mártás és a főzelék között, amit egybesült gidával készült föladni. Főtt a pacal is, órák óta, velősen, paprikásan, ahogy szerdánként szokott, előjegyzésben elfogyott mind a húsz adag. A pörköltet még párolnia kell, sokat tapasztalt marha volt, amit az ura tegnap hozott, Tívó Anna csak ránézett, és már tisztában volt a múltjával.

Csoda-e, hogy a Tívó Anna konyhájában mindig nagy volt a jókedv? A háziasszony is szeretett dúdolni munka közben, a többiek gyakran átvették a dallamokat, közben félbetört mondattöredékek szálltak a levegőben, még egy kis hagymát, vigyázz, nehogy ress legyen, elég a cukorból, ilyenek: a Tívó Anna sosem noszogatta, pláne soha nem szidta a körötte dolgozókat, de azok óhatatlanul felvettek a Tívó Anna ritmusát, úgy bámulták és próbálták követni az asszonyt. Ettől aztán a külső szemlélő azt hihette, valami táncjáték próbájára került, ahol, mellékesen, főznek is.

Zimmerl József ezen a napon fél tizenkettőkor érkezett meg a Dunapartról (hosszan elkvaterkázott egy rövidlátó kofával, aki fiatalembernek nevezte, és ezzel bearanyozta a délelőttjét), hozott két szép rákot meg egy kecsegét, ezekkel most mi csináljak, csapta össze a kezét Tívó Anna, de már tette is fel a vizet forrni, hadd tanuljanak meg a rákok úszni, pirulni, mielőtt a vendégek asztalára kerülnek.